

Алгоритм дій майбутнього офіцера міліції в умовах зіткнення зі злочинцем, озброєним холодною зброєю

Пліско В. І., Бондаренко В. В.

Національна академія внутрішніх справ

Анотації:

Надано рекомендації щодо удосконалення методики навчання майбутніх правоохоронців. Експериментально доведено та обґрунтовано послідовність дій під час моделювання різних ситуацій зіткнення з озброєним супротивником, у яких зберігається можливість застосування вогнепальної зброї для відбиття нападу та в яких обеззброєння можливе тільки за рахунок застосування заходів фізичного впливу безпосередньо в контакт з супротивником.

Пліско В.І., Бондаренко В.В. Алгоритм действий будущего офицера милиции в условиях столкновения с преступником, вооруженным холодным оружием. Предоставлены рекомендации относительно усовершенствования методики подготовки будущих работников милиции. Экспериментально доказана и обоснована последовательность действий во время моделирования разных ситуаций столкновения с вооруженным преступником, в которых сохраняется возможность применения огнестрельного оружия для отражения нападения и в которых обезоруживание возможно только за счет применения средств физического воздействия непосредственно в контакте с противником.

Plisko V.I., Bondarenko V.V. Algorithm of actions of the future officer of militia in the conditions of collision with the infringer armed with the cold steel. It is given recommendations to improve techniques of training future member of law machinery. Experimentally the sequence of actions during modeling of different situations of collision with the armed opponent at which is proved and proved possibility of application of firearms for reflexion of an attack and at which disarmament is possible only at the expense of application of methods of physical influence directly in contact to the opponent remains.

Ключові слова:

працівник міліції, озброєний супротивник, холодна зброя, алгоритм дій.

работник милиции, вооруженный противник, холодное оружие, алгоритм действий.

police officer, armed infiger, cold steel, algorithm of actions.

Вступ.

Специфіка навчання майбутніх офіцерів міліції полягає в тому, щоб їх адаптувати до діяльності в умовах ризику. Така обумовленість потребує постійного удосконалення методики навчання зі спеціальної фізичної підготовки та наділення майбутнього правоохоронця знаннями як необхідно діяти під час протиправних дій з боку порушників. Працівники міліції зазнають фізичного опору в основному при притягнення цих категорій громадян до відповідальності. Визначено, що приблизно у 60-70 % випадків при їх затриманні має місце фізична протидія та використання ними зброї [1]. При цьому, кожен третій зі злочинців використовує холодну зброю. В разі виникнення таких ситуацій, правоохоронці, в більшості випадків, не готові до виконання ефективних захисних дій та, як наслідок, отримують поранення і навіть гинуть.

Власні педагогічні спостереження показують, що частина курсантів (приблизно 60%) вважає, що у майбутній професійній діяльності, під час виконання оперативно-службових завдань, наявність вогнепальної зброї є запорукою їхньої безпеки. В багатьох випадках, наявність самої вогнепальної зброї стає перешкодою для оволодіння прийомами фізичного впливу. В працівників міліції з'являється зневажливе відношення до ефективності їх застосування, пропадає інтерес до удосконалення умінь та навичок у володінні ними. Та сама головна проблема полягає в тому, що вони не мають уявлення про найбільш можливий перебіг ситуації в момент зіткнення з озброєним злочинцем й часових розрахунків щодо спроможності використання вогнепальної зброї в умовах ризику.

Дослідженням готовності спеціалістів до ефективного виконання поставлених завдань в умовах критичних ситуацій займалося багато науковців, а саме: В.І. Пліско, В.В. Крутов, С.П. Стешенко, С.А. Антоненко, А.І. Суббот, Л.П. Онул, Г.А. Черепакін, Є.В. Кін, О.Г. Каліберда, А.П. Кухаренко та інші. У своїх робо-

тах вони відмічають, що успішність підготовки з однієї сторони, залежить від наявності методик навчання, адаптованих до дій в критичних ситуаціях з урахуванням моделей поведінки супротивника, зовнішніх умов, обставин тощо. З іншої – від мотиваційних складових та інтересу щодо оволодіння необхідними знаннями, умінь та навичками.

Проблема мотивації особи до діяльності стала предметом дослідження багатьох вчених [2; 3; 4; 5]. Наприклад, Є.М. Нікітенко та О.Я. Нікітенко [2] досліджуючи мотивацію до занять фізичною культурою, відмічають, що студентів можна залучати до систематичних занять через інтерес до культури власного тіла, до збереження власного здоров'я засобами фізичного виховання. Також підсилити мотивацію до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності студентів, на думку В.В. Затилкіна та Т.О. Лози [3], можливо за умови інтеграції в практику фізичного виховання спортивно-видових технологій, які підсилюють процеси їх самовиховання та самовдосконалення.

Досліджуючи структуру мотивації до занять фізичною культурою М.А. Галайдюк [4] доходить висновку, що основними структурними компонентами, що становлять мотивацію до фізкультурно-спортивної діяльності є: бажання займатися окремим видом спорту, інтерес до занять фізичними вправами, стан здоров'я і рівень розвитку рухових здібностей.

Визначенням шляхів удосконалення мотиваційного спрямування до фізичної підготовки працівників практичних органів і підрозділів внутрішніх справ України займався В.Г. Бабенко [5]. Автором розроблена методика формування позитивної мотивації та підвищення рівня фізичних кондицій на основі асоційованого навчання та взаємодії дидактичного матеріалу і оптимально підібраних специфічних рухових вправ з основними навчальними дисциплінами системи професійної підготовки (вогнева підготовка, фізична підготовка, тактико-спеціальна підготовка, загальнопрофільна підготовка).

Власні дослідження показують, що удосконалення методики навчання діям проти озброєного супротивника повинне складатись з підвищення рівня мотивації курсантів до вивчення та удосконалення прийомів фізичного впливу. Мотиваційними складовими можуть бути: 1) впевненість в перемозі; 2) розрахункові дані щодо нападаючих дій та дій у відповідь; 3) реальність; 4) ситуаційна активність; 5) ризик тощо.

Для часткового вирішення даної проблеми необхідно експериментально дослідити та перевірити послідовність дій майбутнього працівника міліції, яка забезпечить успішне протистояння нападу, при зіткненні зі злочинцем, озброєним холодною зброєю. За рахунок наявності знань щодо алгоритму дій в різних умовах зіткнення та ефективності використання вогнепальної зброї у таких ситуаціях, може закріпитись впевненість в результаті і підвищиться інтерес у курсантів до удосконалення навичок володіння прийомами фізичного впливу.

Робота виконана відповідно до плану НДР кафедри вогневої та спеціальної фізичної підготовки Національної академії внутрішніх справ.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження: обґрунтувати ефективність застосування заходів фізичного впливу в конкретних умовах зіткнення із супротивником, озброєним холодною зброєю.

Завдання:

- 1) проаналізувати особливості поведінки та просторово-часові параметри дії сторін протиборства в умовах реальних зіткнень;
- 2) на основі просторово-часових параметрів експериментально перевірити можливість використання вогнепальної зброї або інших заходів фізичного впливу для відбиття нападу супротивника, озброєного ножем.

Результати дослідження.

Аналіз спеціальної літератури [5; 6] та опитування працівників практичних підрозділів органів внутрішніх справ щодо ситуацій, які виникають при зіткненні з озброєним супротивником показали, що до них потрібно підходити диференційовано. За основними параметрами поведінки і дій злочинця сплановані ситуації значно відрізняються від несподіваних ситуацій зіткнення.

Сплановані ситуації характеризуються тим, що правоохоронці, як правило, володіють інформацією про підготовку злочину, наявність зброї у порушників, готуються до них завчасно, діють за стандартною схемою і параметри дій відрізняються в залежності від обставин і несподіванок. Тобто визначений алгоритм дій корегується в ході критичного виконання. Ефективність дій у таких ситуаціях досягається за рахунок чітко поставленої мети та швидкості виконання прийомів фізичного впливу [7]. В разі непокори та нападу озброєного злочинця, згідно зі статтею 219 статуту патрульно-постової служби міліції України [8] працівник має право застосувати табельну вогнепальну зброю. В даній статті сказано: «...без попередження зброя може бути застосована при раптовому

або озброєному нападі, нападі з використанням бойової техніки, транспортних засобів, літальних апаратів, при втечі з-під варти зі зброєю або з використанням транспортних засобів, а також для визволення заручників...». Але необхідно також пам'ятати статтю 15 закону України про міліцію [9], де сказано, що забороняється застосовувати та використовувати вогнепальну зброю при значному скупченні людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи. До цих статей надається регламент дій. Так, у разі непокори та нападу злочинця, озброєного холодною зброєю працівник міліції має право застосувати табельну вогнепальну зброю, але при наявності сторонніх осіб забороняється застосування. В такому випадку, для забезпечення власної безпеки та безпеки оточуючих, правоохоронцю необхідно застосовувати інші прийоми фізичного впливу. Цей чинник змушує працівника бути фізично готовим для протистояння злочинцю.

Аналіз показує, що поведінка озброєного злочинця, при зіткненні з працівником міліції, може бути дуже варіативною й залежить від зовнішніх умов та мотивації. Але характерним є те, що злочинець носить зброю приховано. В разі втрати пильності з боку правоохоронця він нею може скористатись. Непоодинокі випадки, коли при затриманні правоохоронцем не дотримувався визначеної послідовності дій, їх просторово-часових параметрів адекватних поведінці злочинця й попадав в складне положення. Злочинець використовує ці моменти, при цьому може підкоритись, а потім, дочекавшись слушного моменту – нападає. Такі моменти виникали у ситуаціях, коли працівник не реагував на скорочення дистанції та нехтував позиційним розташуванням. Тому, навіть при наявності вогнепальної зброї він за часовими параметрами не встигає її застосувати.

На основі емпіричних досліджень були виділені особливо небезпечні прояви загрози для працівників. Вони виникають під час несподіваного зіткнення з озброєним та агресивно налаштованим правопорушником. Несподіваними для працівника міліції такі ситуації виникають у разі спланованого нападу зі сторони злочинця або випадкового зіткнення під час виконання правоохоронцем службових обов'язків. Випадкові ситуації виникають, як правило, під час перевірки документів, де підстав діставати та приводити у готовність вогнепальну зброю не має. Трапляються також випадки, коли табельна вогнепальна зброя знаходиться не завжди із працівником міліції. В таких ситуаціях, при неможливості уникнути контакту, правоохоронцем вимушений застосовувати прийоми фізичного впливу.

При випадковому зіткненні перевага буде за тим, хто першим візуально зафіксує появу супротивника та оцінить ступінь небезпеки. У ситуаціях, коли першим фіксував появу працівника злочинець, його дії були такими: спочатку він намагався зникнути, в разі неможливості зникнути, в залежності від мотивації, виконував напад. Враховуючи зовнішні умови, наявність сторонніх осіб, співвідношення кількості працівників та злочинців, підготовленості правоохоронця, психо-

логічного стану сторін протиборства нападаючий виконував одну або декілька спроб нападу.

Аналіз реальних ситуацій нападу показує, що при атакуючих діях злочинця із дистанції 4–6 м правоохоронець намагається дістати пістолет, щоб застосувати його для відбиття нападу. В більшості випадків він не встигав це зробити та як наслідок, отримував поранення. Тобто, у випадку несподіваного нападу, правоохоронець не встигає скористатись вогнепальною зброєю. Це пояснюється часовими обмеженнями, які характеризують тривалість наближення й виконання удару нападаючим та дії пов'язані із діставанням пістолету та виконанням пострілу. Слід відмітити, що для використання вогнепальної зброї в разі нападу злочинця, озброєного ножом необхідний певний час, а саме:

- час, для прийняття рішення щодо подальших дій;
- час, для діставання пістолету, зняття його із запобіжника та досилання патрону в патронник до виконання пострілу.

Час, який працівник затрачає на прийняття рішення щодо застосування вогнепальної зброї може бути дуже варіативним. Він залежить від особливостей нервової системи (сили й функціональної лабільності) [10] та психофізичного стану працівника на момент зіткнення. Доведено, що у працівників із сильною нервовою системою більш висока стійкість до стресу, тому вони себе впевненіше поведуть при виникненні небезпеки. Функціональна лабільність нервової системи впливає на такі проявами вищої нервової системи, як швидкість виникнення нервового процесу, швидкість зміни реакції при зміні зовнішніх умов [10]. Тобто, у працівника із високою лабільністю нервової системи тривалість прийняття рішення буде коротша. Також негативно на швидкість прийняття рішення для подальших дій впливає стан втоми.

Оцінивши ступінь загрози та прийнявши рішення щодо застосування табельної вогнепальної зброї правоохоронцю потрібен час для її діставання. Час затрачений на діставання пістолету та приведення його у готовність до виконання пострілу залежить від підготовленості майбутнього працівника й психологічного стану на момент зіткнення із озброєним супротивником. Швидкі атакуючі дії та наявність справжнього ножа, призводить до виникнення у працівника міліції психічного напруження, яке в більшості випадків негативно впливає на тривалість виконання дій пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї для відбиття нападу.

З метою визначення просторово-часових параметрів дій сторін протиборства провели експеримент. Для цього, групі курсантів ($n = 30$) поставлене завдання якомога швидше дістати пістолет із кобури, привести його у готовність та виконати постріл. В середньому час складав $2,36 \pm 0,19$ с. Потім визначили час, необхідний для виконання удару ножом із різних дистанцій. Провівши статистичну обробку результатів дослідження встановили, що в середньому, час від початку атакуючих дій до контакту із ціллю складає:

- з дистанції один метр – $0,58 \pm 0,05$ с;

- з дистанції три метри – $1,36 \pm 0,09$ с;
- з дистанції п'ять метрів – $2,57 \pm 0,1$ с.

Слід відзначити, що згідно нормативу 4 для пістолету курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України затвердженого наказом № 1444 від 25.11.2003 року «Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України» час для підготовки та проведення одиночного пострілу складає 4 с [11]. Тобто майбутній працівник міліції повинен за цей час дістати пістолет із кобури, зняти його із запобіжника, дослати патрон у патронник та виконати постріл.

Отже, аналіз просторово-часових параметрів дій сторін протиборства, доводить не ефективність використання табельної вогнепальної зброї під час несподіваного зіткнення на дистанції до 3 м. Якщо працівник міліції не володіє прийомами захисту, то під час несподіваного зіткнення він залишається практично беззахисним перед злочинцем. У випадку зіткнення на дистанції до 5 м та повільних, нерішучих діях озброєного злочинця, працівнику необхідно, контролюючи рухи нападаючого, збільшити дистанцію та привести у готовність вогнепальну зброю для її застосування в разі непокори та нападу.

Слід зауважити, що під час виконання працівниками міліції службових обов'язків наявність відволікаючих факторів не завжди сприяє вчасній зоровій фіксації агресивно налаштованого супротивника. В більшості випадків, важко відреагувати на атакуючі дії навіть блокуванням, не кажучи про застосування вогнепальної зброї.

З метою перевірки можливості використання вогнепальної зброї для відбиття нападу та затримання озброєної особи було вирішено провести експеримент. Для цього сформували групу курсантів з приблизно однаковим рівнем підготовленості в кількості 30 осіб. В ході експерименту половина із них виконувала роль нападаючого, а інша – особи, яка захищається. При проведенні експерименту використовували захисне спорядження, резинові макети ножів та спеціальні пневматичні пістолети. Особам, які піддавались нападу було поставлене завдання захиститись від атакуючих дій, використовуючи при цьому пістолет та затримати нападаючого. Нападаючим – наблизитись із різної дистанції (від 1 до 5 м) та вразити ножом уявного правоохоронця.

У випадках, коли проводилось сплановане затримання озброєного супротивника експеримент довів ефективність застосування вогнепальної зброї для відбиття нападу. Це пояснюється тим, що особа, яка проводить затримання, підготувала зброю завчасно і у разі непокори зі сторони нападаючого може відразу її застосувати.

При спланованому нападі супротивника, коли він підготував ніж та непомітно, не викликавши підозри намагається наблизитись й виконати удар можливості застосувати вогнепальну зброю для захисту не було. Це пояснюється несподіваністю та часовими обмеженнями пов'язаними із діставанням табельної вог-

непальної зброї. Дещо кращі результати показані у випадку зіткнення на дистанції до 5 м, де напад був явний. При цьому 18 % осіб встигали застосувати пістолет для відбиття нападу. Решта – не встигали його навіть дістати або привести у готовність. Такі результати пояснюються тим, що на фоні загрози нападу погіршується швидкість дій, які пов'язані із дістанням пістолету та прийняттям рішення щодо можливості його застосування. Позитивний результат спостерігався у осіб, які реагували на атакуючі дії супротивника переміщенням та збільшенням дистанції. За рахунок цього вони встигали дістати та підготувати пістолет для застосування.

Висновки.

Отже, в результаті проведених досліджень встановлено, що методика навчання є більш ефективною коли ті хто займаються формують уміння відчувати просторово-часові параметри дій під час зіткнення з озброєним супротивником. Чутливість до них надає можливість варіативно та своєчасно переходити від однієї дії до іншої.

Визначено, що алгоритм дій працівників міліції під час виникнення небезпечних моментів залежить від дистанції на момент виявлення погрози, позиційного розташування, часу візуального випередження та поведінки нападаючого.

В подальшому, для удосконалення методики підготовки майбутніх правоохоронців до ефективних дій в умовах ризику, необхідно детально дослідити особливості атакуючих дій супротивника, озброєного холодною зброєю та дій у відповідь майбутнього працівника міліції.

Література:

1. Ануфрієв М.І. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ: навчальний посібник / М.І. Ануфрієв., С.Є. Бутов, О.Ф. Гіда, С.М. Решко. – К., 2003. – 336 с.
2. Нікітенко Є.М. Мотивація студентів політехнічного вузу до самовдосконалення засобами фізичного виховання на початковому етапі навчання / Є.М. Нікітенко, О.Я. Нікітенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2006. — № 3. — С. 83-86.
3. Загилкін В.В. Дослідження теоретичних основ мотивації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності студентів / В.В. Загилкін, Т.О. Лоза // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2003. — № 2. — С. 86-95.
4. Галайдюк М.А. Мотивація до фізкультурно-спортивної діяльності студентів педагогічного профілю / М.А. Галайдюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2003. — № 4. — С. 25-30.
5. Бабенко В.Г. Організація індивідуальної роботи щодо формування позитивної мотивації до вдосконалення фізичної кондиції працівників практичних органів і підрозділів внутрішніх справ України / В. Г. Бабенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2004. — № 8. — С. 3 – 10.
6. Бабенко В.Г. Формування мотивації фізичної підготовки в системі професійної освіти працівників МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В.Г. Бабенко. – К., 2005. – 19 с.
7. Пліско В.І. Визначення критеріїв оцінки проявів небезпеки в екстремальних ситуаціях працівниками органів внутрішніх справ : посібник / В.І Пліско, С.Є. Бутов. – К., 2008. – 36 с.
8. Закон України «Про міліцію». Статут патрульно-постової служби міліції України. – К.: Скіф, 2008. – 150 с.
9. Закон України про міліцію (станом на 15.01.2008 р.). – Х.: «ІГВІН», 2008. – 39 с.
10. Шадриков В.Д. Деятельность и способности / В.Д. Шадриков. – М.: Изд. Корпорация «Логос», 1994. – 320 с.
11. Наказ МВС України від 25 листопада 2003 року № 1444 «Про організацію професійної підготовки особового складу органів внутрішніх справ України».

Надійшла до редакції 20.01.2011 р.
Пліско Валерій Іванович
Бондаренко Валентин Владимирович
okskrv@ukr.net